

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA ARCHITEKTURY

FACULTY OF ARCHITECTURE

ÚSTAV PROSTOROVÉ TVORBY

DEPARTMENT OF SPATIAL DESIGN

PETRŽALKA A BUDÚCNOSTĚ PANELOVÝCH SÍDLISK

PETRŽALKA AND THE FUTURE OF PANEL HOUSING ESTATES

DIPLOMOVÁ PRÁCE

MASTER'S THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

Bc. Matúš Peklanský

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

Ing. arch. Jan Mléčka, Ph.D.

BRNO 2017

Zadání diplomové práce

Číslo práce: FA-DIP0067/2016
Ústav: Ústav prostorové tvorby
Student: **Bc. Matúš Peklanský**
Studijní program: Architektura a urbanismus
Studijní obor: Architektura
Vedoucí práce: **Ing. arch. Jan Mléčka, Ph.D.**
Akademický rok: 2016/17

Název diplomové práce:

Petržalka a budoucnost panelových sídlisk

Zadání diplomové práce:

Notoricky známa městská část Bratislavy – Petržalka, je vlajkonosičkou hromadnej bytovej výstavby socialistického Československa. Budovateľský apetít komunistickej strany sa málo kde prejavil tak masívne, radikálne a nenásytne ako pri projektovaní sídliska Petržalka, ktoré je najväčším v strednej Európe. Zostatky tejto utópie na pravom brehu Dunaja existujú a fungujú dodnes. „Paneláky“ ako základnou jednotkou sídlisk v mestách štátov post komunistických režimov sú dnes súčasťou nášho každodenného života. Sú pamätníkmi kontroverznej minulosti ktorú nám svojou prítomnosťou pripomínajú. Aj preto sú konfrontované negatívnymi konotáciami a neobjektívnou kritikou. Výpovedná a architektonicko–urbanistická hodnota je narušovaná modernými trendmi, degradovaná neodbornými zásahmi alebo ničená nekontrolovaným developingom mesta. Panelová výstavba je prítomna v súčasnosti, otázna však je jej budúcnosť.

Projekt sa zaoberá hromadnou bytovou výstavbou – panelovými sídliskami. Skúma ich architektonické a urbanistické pozitíva a negatíva, historický vývoj a súčasný kontext týchto komplexov. Zaoberá sa otázkou budúcnosti sídlisk a ako konkrétny príklad s ktorým pracuje používa významne sídlisko Petržalka v Bratislave. Cieľom je nastolenie vhodných alternatív, odlišné uhly pohľadov na danú problematiku panelových sídlisk a vniesť priestor a iniciatívu k diskusii.

Rozsah grafických prací:

- Analýzy
- Koncept, špekulácie – možné varianty a alternatívy
- Celkové riešenie a širšie vzťahy

Podrobné zpracování architektonického zámeru:

- Urbanistické situácie 1:50 000
- Situácia 1:1000
- Pôdorysy, rezy, pohľady 1:500, 1:100
- Detaily 1:20, 1:5
- Urbanistický model
- Architektonický model
- Sprievodná správa

Seznam literatury:

MORAVČÍKOVÁ, Henrieta. Moderné a/alebo totalitné v architektúre 20. storočia na Slovensku: (pre)myslieť architektúru. Preložil Martin THARP. Bratislava: Slovart, 2013. ISBN 978-80-556-1056-6.

MORAVČÍKOVÁ, Henrieta. Bratislava - atlas sídlisk: vitajte v panelstory! = Bratislava - atlas of mass housing : welcome to prefab story!. Bratislava: Slovart, 2011. ISBN 978-80-556-0478-7.

HORVÁTH, Vladimír. Bratislavský topografický lexikon. Bratislava: Tatran, 1990.

PERRAULT Dominique. Bratislava Metropolis. Preložil: Martina INSTITORISOVÁ. Bratislava: Spolok architektov Slovenska, 2013. ISBN 978-80-88757-77-1.

MORAVČÍKOVÁ, Henrieta. Friedrich Weinwurm: architekt. Bratislava: Slovart, 2014. ISBN 978-8-556-1158-7.

Termín zadání diplomové práce: 20.2.2017

Termín odevzdání diplomové práce: 15.5.2017

Diplomová práce se odevzdává v rozsahu stanoveném vedoucím práce; současně se odevzdává 1 výstavní panel formátu B1 a diplomová práce v elektronické podobě.

Bc. Matúš Peklanský
student(ka)

Ing. arch. Jan Mléčka, Ph.D.
vedoucí práce

doc. Ing. arch. Jiří Palacký, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Brně dne 20.2.2017

doc. Ing. arch. Jan Hrubý, CSc.
děkan

SPRIEVODNÁ SPRÁVA

Petržalka a budúcnosť panelových sídlisk

PREDSLOV

Existuje vôbec mesto na území bývalého Československa ktoré by neobsahovalo aspoň jediný solitér panelového bytového domu? Nachádzali by sme ho asi veľmi ťažko, tento nie len socialistický ideál riešenia povojnovej bytovej krízy sa dotkol veľkomiest, miest aj dedín. Ich každodenná všadeprítomnosť v našich životoch zľudovela pod zovšeobecneným pomenovaním „panelák“. Obytný súbor zložený z urbanistickej skladby tohto typizovaného, unifikovaného bytového domu sa nazýva panelové sídlisko. Panelové sídliska sú výsledkom minulej doby, no nesporne sú témou aktuálnou a súčasťou. Každí tretí obyvateľ u nás žije práve v paneláku a na sídlisku. Preto je prospešné a až nutné túto tematiku riešiť a diskutovať o nej. Aká je budúcnosť panelových sídlisk? Názory odbornej a ani laickej verejnosti sa nezhodujú a sú rozpoltené. „Biologické hodiny“ tikajú aj týmto stavbám ktoré majú ako každé iné obmedzenú životnosť. Ako pracovať so sídliskom? Je ich architektonická a urbanistická kvalita dostatočne hodnotná na zachovanie pre budúce generácie, alebo majú podliehať nenávratným zmenám, či dokonca trvalému zániku ich prítomnosti? Môžeme sa všeobecne vyjadriť že hovoríme o súbore rovnakých monotónnych kvádrov a kociek a tým to končí, alebo majú sídliska medzi sebou rozmanitosť a špeciality ktoré spôsobujú že sa na sídliskách aj v rámci jedného mesta cítim odlišne ako na ostatných? Je negatívna kritika na mieste, alebo je len výplodom nedostatočnej osobnej skúsenosti s týmto odlišným typom mestskej zástavby? Podliehajú paneláky ešte stále predsudkom spojených s ich pôvodom? Sú ľudia žijúci na sídliskách spokojní so svojim bývaním, alebo si zvykli a stali sa komfortnými za podmienok dostatku parkovacích miest, blízkosti nákupných centier a historického jadra? Je správne označiť sídlisko ako satelit mesta, alebo sa jedná už o mesto osamostatnené? Ak existuje riešenie a zlepšenie sídlisk, je aplikovateľné len lokálne alebo globálne? Pokračovať podobnými otázkami by sme mohli ešte dlhú dobu, táto diplomová práca sa nesnaží odpovedať na všetky z nich, ale reaguje na značnú časť. Popri samotných možných alternatívach riešenia ktoré nastoluje je významom diplomovej práce posunúť ďalej zamýšľanie sa nad panelovými sídliskami, klásť otázky na svojmu okoliu, a diskutovať o budúcnosti prostredia v ktorom žijeme.

...Výstavbou nových sídlisk sme podstatne zmenili obytné prostredie ľudí a dali sme im dostatok slnka a zaručili dobré prevetrávanie. Postavili sme byty slušného štandardu podľa zásady že každý má právo rovnaké právo na dobré bytové podmienky. Usilovali sme o to, aby sme obklopili domy zelenými plochami, vylúčili z týchto plôch dopravu, zvýšili bezpečnosť a umožnili obyvateľom dobrý odpočinok. Avšak výsledky neodpovedali vždy v plnej miere naším zámerom. Nezvládli sme ešte dostatočne zákonitosti ktorými sa riadi priemyslová výstavba obytných domov. Rovnaké budovy, usporiadane stereotypným spôsobom v priestore viedli k vzniku javu ktorý je označovaný ako monotómia sídlisk...

Stať z knihy Lidé a sídliště, Jiří Musil.

KONCEPT

Pred dvadsiatimi ôsmymi rokmi ukončila Nežná revolúcia periódu socialistického politického obdobia, v ktorej sídliska a panelové domy vznikali masívne ako na bežiacom páse, takmer doslova. Odvtedy bolo vytvorených desiatky súčasných intervencií ktoré nejakým spôsobom zasahovali do „prirodzeného“ prostredia sídliska, a bohužiaľ len mizerne malé množstvo z nich má dostatočné kvality, nepôsobiace nezmyselne, necitlivo, rušivo a bez snahy vytvoriť akékoľvek prepojenie a súlad so sídliskom. Paradoxne veľmi často sú tieto zásahy navrhnuté s chybami ktoré sú vyčítané práve sídliskám a dokonca ich finálne pôsobenie býva ešte extrémnejšie a zbytočne podporuje často už existujúci chaos panelových sídlisk. Na druhej strane zásahy do sídlisk sú potrebné pre ich zlepšenie. Le Corbusierov „stroj na bývanie“ nepovažujem za konečné riešenie. Kvantity bolo dosť je čas dotvárať kvalitu.

IDENTITA

Avšak relevantnosť a správnosť akéhokoľvek zásahu v prostredí panelových sídlisk súvisí s ich konkrétnou Identitou. Pomenovanie Identita označuje súbor pre dané sídlisko charakteristických, osobitých a autentických črt. Na nájdenie identity je potrebné hlbšie chápanie a vnímavé pozorovanie daného konkrétneho sídliska. Princíp hľadania identity v zmysle jedinečnosti prostredia ktoré je útvárom extrémne monotónnym sa na prvý pohľad môže zdať komplikované.

ALEGORIA LESA

Alegória lesa vysvetľuje a uľahčuje princíp hľadania identity v monofunkčnosti sídliskového prostredia. Je nutné ju brať veľmi obrazne a ani trochu doslovne.

Sídlisko je stopercentne umelým prostredím.

Zatiaľ čo Les je stopercentne prirodzeným prostredím.

Ak si toto umelé prostredie predstavíme ako prostredie prirodzené – les,

v ktorom je základnou jednotkou strom,

rovnako ako je základnou jednotkou sídliska panelový dom,

sme schopní v sídlisku rovnako ako v lese nachádzať Jedinečnosti.

Jedinečnosti sú navonok ukryté v monotónnosti sídliska alebo lesa,

odhalia sa potom čo sa stanú prvky priehľadnými.

Identita prostredia je utváraná Jedinečnosťami.

ŽILY

Les je fungujúcim, samostatným, prirodzeným organizmom. Petržalka je organizmom umelým ktorý nefunguje úplne dokonalo. V každom lese existujú jedinečnosti, čiže veci tvoriace identitu na základe ktorých je zapamätateľným, v podobe napríklad prameňa, koryta potoka, skalného útvaru, križa a pod. Sú to jedinečné špeciality ktoré vytvárajú charakter celku a s tým spojenú identitu. Medzi nimi sa často prirodzeným spôsobom vytvárajú chodníky a trasy, ktoré ich spájajú. Život v nich prúdi z jednej jedinečnosti k druhej. V konkrétnom panelovom sídlisku Petržalka sú akékoľvek prepojenia v zmysle trás alebo chod-

níkov ktoré by spájali jej jedinečnosti narušované, znefunkčnené, narážajú na bariéry. Je to organizmus v ktorom plnohodnotne neprúdi život. Na obnovenie života v tomto nefungujúcom organizme, vytvorením fungujúcej obehovej sústavy slúžia Žily. Tie ozdravujú tento organizmus a ich prúdenie je citlivo a nenásilne založené na jedinečnostiach. V podstate sa jedná o trasy ktoré majú za cieľ sídlisko Petržalka aktivovať, rozprúdiť krv obrazne v podobe jej obyvateľov.

PLUGINS

Žily sú následne modifikované Pluginmi. Pluginy sú lokálne zásahy ktoré dopĺňajú žilu o funkciu mestského charakteru. Žila určuje stratégiu pluginov, v podstate sa jedná o súbor malých zásahov. Pôsobia nie len funkčne ale hlavne esteticky a to v súlade so žilou, ku ktorej prislúchajú.

NÁVRH

Návrh pracuje s konkrétnym sídliskom Petržalka ktorý si vyberá ako názorný príklad. Celý proces spracovania diplomovej práce sa venoval nie len ale hlavne tomuto sídlisku. Petržalka je fenoménom medzi sídliskami, je pojmom ktorý sa ako prvý vynorí pri spomenutí danej tematiky.

Návrh sa snaží cestou uvedeného konceptu, ktorý priamo aplikuje na sídlisko Petržalka, o vytvorenie pomyselnéj obehovej sústavy. Tá je tvorená systémom Žíl ktoré sú v sídlisku položené na základe Jedinečností a nimi vytvárajúcej identite.